

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 15.

Söndagen den 6 februari.

Kl. 7,30 em.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 32, med förslag till lag om skyddskoppypmpning;

nr 34, angående anslag till skyddskoppypmpningen;

nr 33, med förslag till lag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 35, angående anslag till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln;

nr 36, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor; samt

nr 37, med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

§ 2.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid:

till kammarens femte tillfälliga utskott motionen, nr 202, av herr *Rydén* i Malmö *m. fl.*;

till kammarens fjärde tillfälliga utskott motionen, nr 203, av herrar *Johansson* i Sollefteå och *Vennerström*; samt

till kammarens tredje tillfälliga utskott motionen, nr 204, av herr *Hage m. fl.*

§ 3.

Efter hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 12 i denna månad företaga val av dels sex

revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning samt tre suppleanter för samma revisorer, dels ock tjugufyra valmän att, jämte ett lika antal valmän från första kammaren, utse revisorer och revisorssuppleanter vid riksbankens avdelningskontor i landsorten ävensom sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen.

§ 4.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Tengdahl*, nr 205, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående studiemöjligheterna för fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter;

herr *Jonsson* i Hökhult, nr 206, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående kristendomsundervisningen vid rikets läroanstalter;

herrar *Ericsson* i Arboga och *Zander*, nr 207, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående villkoren för erhållande av statsbidrag till undervisning i huslig ekonomi m. m.;

herr *Welin*, nr 208, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkningar i rättigheten att mot betalning förevisa vaxkabinett m. m.;

herr *Lindqvist* i Stockholm *m. fl.*, nr 209, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av inkvartering in natura åt vid Stockholms truppförband tjänstgörande underofficerare;

herrar *Bengtsson* i Norup och *Hallén*:

nr 210, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vårderna av sinnesslöa m. m.; och

nr 211, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av ökat skydd åt kvinnor mot till osedlighet syftande bemötande å offentliga platser;

herrar *Ingvarson* och *Lundberg*, nr 212, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i möjligheten för värnpliktige samt fast anställt manskap vid armén och flottan att inköpa brännvin, vin och öl;

herr *Kloo m. fl.*, nr 213, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående statsförvärf av järnvägen Karlskrona—Växiö med flera enskilda järnvägar;

herr *Berg* i Munkfors, nr 214, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående blivande utredning av frågan om malmfyndigheters tillgodogörande;

herr *Lindley*, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av statsmonopol å mineraloljor;

herr *Molin* i Dombäcksmark, nr 216, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående varaktigt befrämjande av en rationell fiskeripolitik;

herr *Lithander*:

nr 217, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för lagring av bränsle; och

nr 218, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående borttagande eller inskränkning av tullbevakningen av tullrestitutionsgods;

herr *Lindhagen*:

nr 219, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående svenskt eller skandinaviskt regeringsinitiativ till sammankallande av en fredskonferens av neutrala stater; och

nr 220, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående revision av reglementena för de kungliga teatrarne och för deras personals pensionsinrättningar;

herr *Kant*, nr 221 och nr 222 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 6, med förslag till lag, innefattande bestämmelser om skyldighet för städer och vissa andra samhällen att bekosta fastighetsregisters uppläggande och förande m. m.; samt

herrar *Holmdahl* och *Christiernson*, nr 223 och nr 224 i anledning av sistnämnda proposition.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 5.

Vidare föredrogos Kungl. Maj:ts här ovan i § 1 omförmälda propositioner; och hänvisades därvid till bankoutskottet propositionen nr 37.

Övriga propositioner bordlades på begäran.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Interpellation.

Herr *Höglund*, som anförde: Herr talman, mina herrar! I remissdebatten framfördes från flera håll starka och berättigade klagomål i olika avseenden över den nu pågående mobiliseringen. Denna fråga kom emellertid att intaga en rätt undanskymd plats i debatten, emedan andra spörsmål för tillfället påkallade än större uppmärksamhet. På de anmärkningar, som framfördes, gav visserligen herr krigsministern ett kort svar, som dock knappast torde kunna anses tillfredsställande eller klargörande, enär det inskränkte sig till några allmänna talesätt, vilka skulle kunna sammanfattas i en annan ministers ryktbara ord: det är bra, som det är.

Det må därför icke betraktas som förmädet, att undertecknad ånyo tillåter sig bringa denna sak på tal, så mycket mera som efter remissdebatten allt starkare missnöjestecken förspotts från de mobiliserade själva över den omfattande, hårt tryckande s. k. neutralitetsvakten.

Jag ber då först att få erinra om den detaljfråga, som av mig något berördes under remissdebatten och som kanske endast på grund av den sena timmen lämnades obesvarad av herr sjöministern. Det

Interpellation.
(Forts.)

gäller de alltjämt kvarhållna stamanställda vid flottan, vilkas tjänstgöringstid utgick den 31 oktober 1914.

Med dessa stamanställda förhåller det sig så, enligt mig lämnade uppgifter, att de vid tiden omkring krigsutbrottet från respektive kårchefer erhöles en skrivelse, vari meddelades, att de, som uttjänat på hösten 1914, finge förlänga sin anställning till mobiliseringens slut eller på ett eller flera år eller också avgå ur tjänsten, och då komme de att omedelbart inkallas såsom A-klassare. I senare fallet betydde det en förminskad avlöning intill 60 %. Ställda inför ett sådant alternativ gick en del med på att förlänga anställningen på vissa år, en del till mobiliseringens slut och en annan del återigen till en i samband med A-klassarnes avbyte väntad avlösning. Man levde ju allmänt vid denna tid i illusioner om, att kriget ej skulle kunna vara mer än några få månader, och i den tron låto nu många binda sig vid fortsatt tjänst till mobiliseringens slut. För dessa har krigets långvarighet varit en bitter besvikelse, och man kan väl förstå deras livliga önskan, uttryckt bl. a. i en skrivelse till regeringen, att avlösning snarast måtte beredas dem efter så lång övertjänstgöring.

Men alldeles särskilt upprörande verkar det, att åtskilliga av kustflottans besättning, vilka icke ingivit någon ansökan om förlängd anställning, likväl hela tiden kvarhållits och ännu i dag kvarhållas i tjänst. De ha alltså nu tjänstgjort i 15 månader utöver de fyra år, som deras kontraktsenliga anställningstid omfattat. Det är självklart, att de måste känna detta som en grov orättvisa i betraktande av, hur lindrigt andra värnpliktiga, ej minst vid flottan, sluppit undan. Ej ens i de mest ömmande fall, där den stamanställda haft nära anhörig, som varit för sin försörjning beroende av dennes ekonomiska stöd — ett stöd, som nu måst bli minimalt — ha vederbörande ansett skäligt medgiva hemförlövning. Och dock har det gällt, beträffande den här berörda kategorien stamanställda, endast ett 40-tal personer. Det förefaller verkligen, som om det bristande tillmötesgåendet mot dessa människors berättigade krav på avlösning, måste bero antingen på en klandervärd liknöjdhet för saken hos dem, som här ha att bestämma, eller ock på en anmärkningsvärd brist på organisation i sjöförsvaret. Hänger verkligen hela flottans försvarsomöjligheter på dessa 40 personer?

Vad som för många av dem kännes allra svårast är den fullständiga ovisshet, vari de sväva, om när de över huvud kunna vänta att bli fria. Skall deras tvångstjänstgöring räcka ända till krigets slut, även om kriget kommer att pågå 5, 10 år eller aldrig så länge? De kunna åtminstone ha rätt att kräva klart besked därom. För A-klassarne var det likadant förra året, men det har ju nu utfärdats fasta bestämmelser för deras tjänstgöring, vilka kunna kritiseras i vissa delar, men dock medföra den fördelen, att de mobiliserade åtminstone veta, hur länge deras tjänstgöring varar. Skall det vara alldeles omöjligt att åstadkomma en dylik begränsning i mobiliseringstiden även för dessa här omnämnda stamanställda och att nu låta dem, efter 15 månaders oavbruten neutralitetsvakt, äntligen bli

avlösta? Nog synes för den osakkunnige lekmannen detta problem icke vara mera invecklat, än att det med god vilja hos dem, det vederbör, skulle kunna låta sig lösa. *Interpellation.*
(Forts.)

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att få till herr sjöministern framställa följande frågor:

1) Vad är anledningen till, att de flottans stamanställda, vilkas tjänstgöringstid utgick den 31 oktober 1914 och vilka icke då förnyade sin anställning, alltjämt kvarhållas i flottans tjänst?

2) Vill herr sjöministern medverka till att snarast bereda dessa stamanställda avlösning?

Nämnda framställning blev på begäran bordlagd.

§ 7.

Herr Höglund, som ånyo erhöll ordet, yttrade vidare: Herr talman! Den kritik, jag i den föregående framställningen riktat mot en viss detalj i den pågående mobiliseringen, där missförhållandena träda alldeles särskilt skarpt i dagen, torde dock med skäl kunna inriktas mot denna mobilisering i sin helhet. Även många, vilka icke i likhet med undertecknad anse, att en fullständig avmobilisering vore det för landet ur alla synpunkter gagneligaste, hysa dock den uppfattningen, att neutralitetsvakten har en alldeles onödigt och meningslös omfattning, för att nu ej vidare beröra klagomålen över, hur ojämnt de personliga bördorna drabba de värnpliktiga. Jag tillåter mig citera herr Thorssons ord i remissdebatten, när han yttrade, att »det har ingått i det allmänna medvetandet, att denna vakttjänstgöring har varit mer krävande för de enskilda medborgarna än vad egentligen landets säkerhet fordrade». Jag citerar detta så mycket hellre, som herr Thorsson veterligen är känd som en varm försvarsvän, och i fråga om militär sakkunskap säges han kunna mäta sig med mången krigsminister. Även i pressen börjar kritiken framträda allt starkare. Sålunda innehöll Aftontidningen för kort tid sedan en artikel, vari återgavs några synnerligen anmärkningsvärda uttalanden av en högre officer i denna fråga. Han yttrade bl. a.:

»Det är icke alls nödvändigt att hålla så många människor inne för värn av vår neutralitet. Omedelbart efter krigsutbrottet var åtgärden helt visst väl motiverad. Men sedan det blev klart, att ingen hotar oss, och då det är den enklaste sak i världen att, om det gäller, i god tid sammandraga trupper till de ömtåliga punkterna, är det otvivelaktigt ett slöseri med nationens försvarskraft att hålla så mycket folk mobiliserat.»

Vidare anförde han: »Min uppfattning är den, att man sköter den här saken allt för teoretiskt. Man följer allt för blindt den gamla mobiliseringsplanen. Man ser vakter på platser, där enligt sunda förnuftet icke skulle behövas ens en polisman, ännu mindre en väpnad soldat. Det slösas på det sättet vårdslöst med det folk, som mycket väl kunde få vara hemma och sköta egna angelägenheter. Man borde

Interpellation. också betänka, att det är i järnvägarnas tid vi leva och att vi därför.
(Forts.) om det vore fara å färde, skulle kunna placera ut trupperna över hela landet på ett par dygn. Vi leva ju i alla fall lyckligtvis i gott förhållande med alla våra grannar. Och så hastigt kan väl en eventuell fiende icke komma in i det inre av landet, att vi ej hinna sätta ut vakterna, även efter ett krigshot.»

Jag har återgivit detta uttalande, emedan det synes mig avspegla en allmän mening, som allt starkare gör sig gällande hos det civila förnuftet. Bland de mobiliserade själva växa oron och bitterheten över de till synes opåkallade inkallelserna. Som bekant har nyligen ett möte av mobiliserade i Boden beslutat till statsministern avsända en skrivelse, som jag här skall tillåta mig föredraga:

»Till Hans Excellens Statsministern. Mobiliserade värnpliktiga, tillhörande samtliga i Boden förlagda truppförband, till ett antal av 250, samlade till möte i Boden den 30 jan., vilja härmed till Eders Excellens och Kungl. Maj:ts regering framföra våra bekymmer med anledning av de alltjämt pågående inkallelserna till krigstjänstgöring.

Vi vilja icke bestrida, att den utrikespolitiska situationen möjligen för regeringen motiverar dessa åtgärders vidtagande, men för oss, och i övrigt det stora flertalet av Sveriges värnpliktiga, framstår det såsom en den största misshushållning med samhällseliga värden och arbetskraft att månad efter månad sammandraga mångtusentals medborgare i vårt land för endast improduktiva och för landets säkerhet betydelselösa verksamheter. Dyrtidens svårigheter, mest kännbara för det arbetande folket göres, också större genom familjeförsörjarens tvungna avbrott i arbetet för de sinas försörjning. Inför de svårigheter, som sålunda yppa sig, anföres den allmänt utbredda åsikten, att inkallelserna, som pålägga folket alltför tunga personliga offer, icke stärka landets försvarskraft, utan tvärtom genom den ekonomiska utsugningen av landets befolkning minska densamma. I den mån tiden skrider, börjar allt mer och mer den tanken vinna insteg hos menige man, att det egentligen ej är neutralitetsvakten, som inkallelserna så mycket avser, utan fastmer en lätt beslöjad avsikt att tillämpa den nya värnpliktslagen retroaktivt. Däröver växer också missnöjet hos de mobiliserade med all kraft.

Vid vädja å egna och kamraters vägnar till Eders Excellens och Kungl. Maj:ts regering att allvarligt beakta dessa här framförda synpunkter inför blivande beslut angående nya inkallelser.

Å mötets vägnar
Emil Olsson.

Carl T. Wanhainen.»

Denna i form som sak ytterst hovsamma vädjan till statsministern har nu, enligt meddelanden i pressen, besvarats med regeringsuppdrag till justitiekanslern om rättsligt ingripande mot de petitionerande i enlighet med par. 73 och 74 av strafflagen för krigsmakten. Man måste djupt beklaga ett sådant förfaringsätt, som kommer att verka som ett slag i ansiktet på hela den mobiliserade

arbetarungdomen, vilken sålunda fränkännes rätten att ens i de mest lojala former ge uttryck åt sin mening och sina bekymmer över mobiliseringens onödigt hårda verkningar för dem själva och landet. *Interpellation.*
(Forts.)

Det kan icke vara riktigt och icke vara gagneligt, allra minst i dessa tider, att på detta sätt söka undertrycka ett faktiskt förefintligt och starkt motiverat missnöje bland de värnpliktiga med den nu rådande ordningen. Jag vet också, att detta missnöje delas av många ledamöter i denna kammare även utanför det socialdemokratiska partiet, vilka med bekymmer se mobiliseringens ruinerande inverkan både på de enskilda och på staten. Man frågar sig: Skulle ej landets säkerhet och neutralitet vara lika bra skyddade utan denna omständliga militära apparat, som mera är för syns skull än till verkligt gagn, men ändock blir så oerhört betungande för vårt folk? Vad är egentligen anledningen till att mobiliseringen alltjämt skall äga en så vidsträckt omfattning?

Med stöd av vad jag sålunda anfört, vågar jag hemställa till kammaren om tillstånd att få till herr statsministern framställa följande fråga:

Kan man av regeringen förvänta, att den snart vidtager åtgärder för avmobilisering eller åtminstone en väsentlig inskränkning av den nu pågående mobiliseringen?

Jämväl denna framställning bordlades på begäran.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov och slottstaterna;

nr 3, angående regleringen av utgifterna under riksstatens tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 9, i anledning av remiss från andra kammaren av en utav herr F. W. Thorsson m. fl. väckt motion angående infordrande av uppgifter om bränsleåtgången hos allmänna verk och inrättningar m. m.; och

nr 10, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående arvode till regeringsrådet Anders Lindstedt såsom ordförande i en kommitté:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av väckt motion med förslag att portot för alla av postverket inom riket befordrade slutna brev och kortbrev, vilkas vikt ej överstiger 20 gram, må bestämmas till 10 öre; och

nr 2, i anledning av väckt motion om jämkningar i gällande tullsatser å vissa impregnerade och icke impregnerade vävnader; samt

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts memorial, nr 1, med anhållan att få till kammaren återlämna den till utskottet remitterade motionen nr 30.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Nilsson</i> i Kristianstad	under 5 dagar fr. o. m. den 8 febr.,				
» <i>Larsson</i> i Västerås	» 3	»	»	» 8	»
» <i>Isaksson</i>	» 5	»	»	» 8	»
» <i>Lithander</i>	» 6	»	»	» 7	»
» <i>Bogren</i>	» 8	»	»	» 6	»
» <i>Rune</i>	» 7	»	»	» 8	» och
» <i>Stenudd</i>	» 5	»	»	» 7	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8.2 e. m.

In fidem
Per Cronwall.